

help us help

CANADA-UKRAINE FOUNDATION
FONDATION CANADA-UKRAINE
КАНАДСЬКО-УКРАЇНСЬКА ФУНДАЦІЯ

VETERAN
HUB

Потреби ветеранів та ветеранок під час ув'язнення та засудження

Коротко про дослідження

Після завершення військової служби ветерани та ветеранки повертаються до цивільного життя різними шляхами. Для когось цей період пов'язаний із відновленням здоров'я, пошуком роботи чи переосмисленням свого досвіду. Інші стикаються з новими викликами, які можуть суттєво змінити їхню життєву траєкторію.

Одним із таких досвідів може стати потрапляння до місць позбавлення волі — внаслідок правопорушення, вчиненого як під час служби, так і вже після повернення до цивільного життя.

Попри те, що ветерани та ветеранки проживають цей досвід так само, як і інші громадяни України, участь у бойових діях може впливати на їхні потреби й виклики вже у місцях позбавлення волі.

Це дослідження є розвідувальним і першим в Україні, що звертає увагу на потреби ветеранів/ок із досвідом ув'язнення або засудження та їхніх сімей. Розуміння їхнього досвіду є важливим кроком до формування більш чутливої та послідовної ветеранської політики.

Мета дослідження

Виявити потреби й виклики ветеранів/ок, які перебувають у місцях позбавлення волі, а також їхніх сімей

Методологія

Щоб досягнути мети дослідження, ми розглядали перебування в місцях позбавлення волі з кількох сторін:

крізь призму індивідуального досвіду ветеранів і ветеранок;

через законодавчі гарантії, умови перебування та права ув'язнених і засуджених.

Під час аналізу ми поєднали:

кабінетний
підхід

+

якісний
підхід

У межах кабінетної частини ми проаналізували:

чинне українське законодавство про пенітенціарну систему та захист прав ветеранів/ок;

моніторингові звіти громадських організацій та Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за результатами відвідувань СІЗО та виправних колоній у різних областях України.

У межах якісної частини ми провели:

6 глибинних інтерв'ю з ветеранами/ками, з них п'ятеро чоловіків та одна жінка, що мають досвід ув'язнення та засудження;

10 експертних інтерв'ю з представниками/цями громадських та благодійних організацій, органів влади, що відповідають за впровадження політик, пов'язаних із ветеранами/ками та соціально-психологічних служб трьох окремих виправних колоній.

Основні знахідки

1 Шляхи ув'язнених та засуджених ветеранів/ок є неоднорідними та відбуваються за різними сценаріями, які можуть бути нелінійними

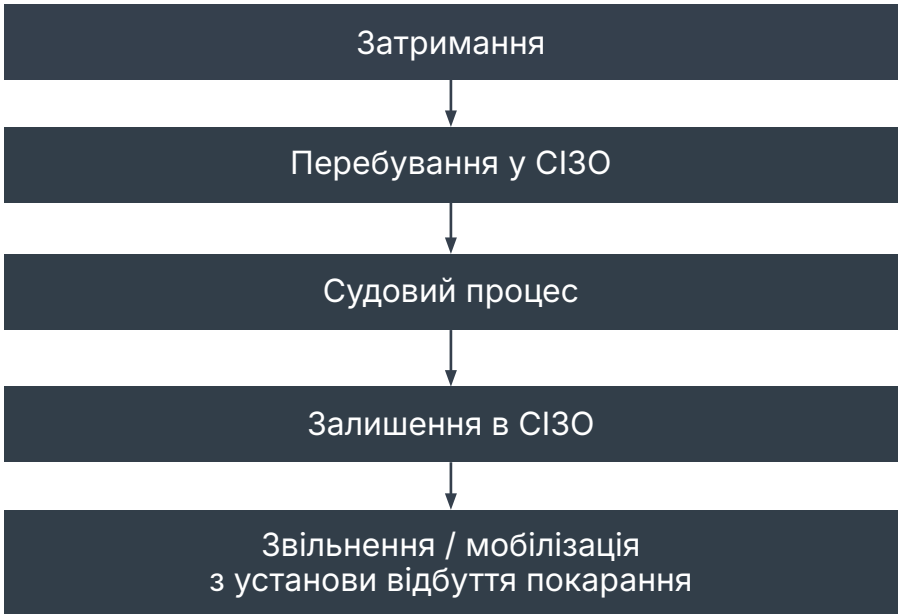

У дослідженні ми виокремлюємо кілька можливих шляхів:

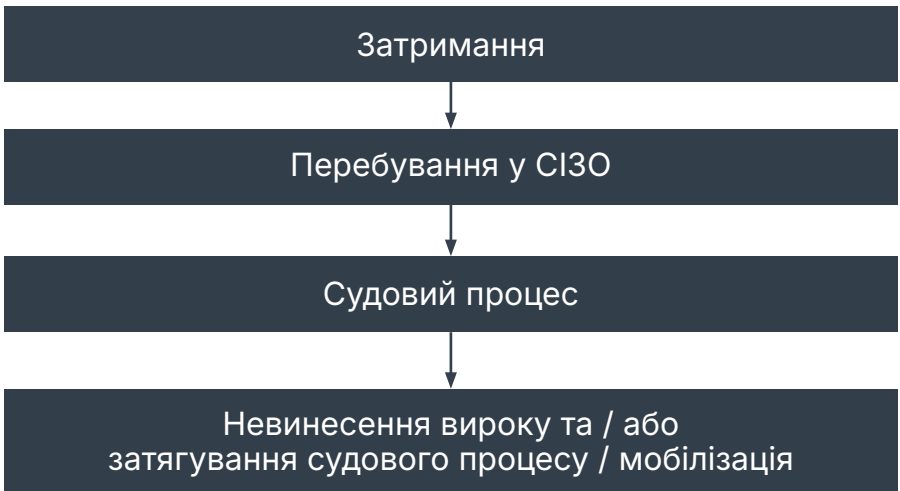
Шлях 1

Шлях 2

Шлях 3

2 **Офіційна статистика кількості ветеранів/ок зі статусом УБД в місцях позбавлення волі може бути неповною**

Наразі цей статус фіксується лише за наявності підтверджувальних документів, проте фактична кількість може бути більшою за офіційні дані

---

3 **Наявність бойового досвіду не враховується на жодному з етапів взаємодії ветеранів/ок з кримінальною та пенітенціарною системами**

Під час судового процесу або винесення вироку не враховуються вплив бойового досвіду на потреби і підтримку, яку ветеран/ка може потребувати

---

4 **У виправних установах, зокрема колоніях, куди засуджені ветеран/ки потрапляють після рішення суду, статус УБД вже можуть ідентифікувати**

Це може залежати від того, наскільки в установі налаштовані відповідні механізми, зокрема технічні

За допомогою ідентифікації працівники/ці колоній мають можливість проводити анкетування та збирати інформацію прицільно про потреби ветеранів/ок

---

5 **Через відсутність ідентифікації учасники бойових дій втрачають доступ до підтримки, яку мають завдяки чинному законодавству у сфері ветеранської політики**

---

6 **Потреба у підтримці психічного здоров'я є однією з ключових для людей з бойовим досвідом**

Перебування в установах позбавлення волі в умовах ізоляції посилює вразливість до наслідків для психічного здоров'я, отриманих внаслідок служби. Особливо критичною є потреба у допомозі в перший час після затримання або прибуття до виправної установи

7 Для ветеранів/ок загалом важливими є адекватні та безпечні стосунки з іншими ув'язненими та засудженими, що допомагає уникнути соціальної ізоляції

Перебування в просторі з іншими ув'язненими та засудженими ветеранами може об'єднувати та підтримувати

---

8 Ув'язнені та засуджені ветерани/ки мають високу мотивацію та потребу повернутися на службу через ідентичність воїнів/ок та попередній бойовий досвід

Водночас цей процес часто ускладнюють адміністрації виправних установ

---

9 Наявність фінансових ресурсів у родини є ключовою для забезпечення потреб ветерана/ки

Це стосується медичних послуг, ліків, юридичної допомоги та покращення умов перебування. Фінанси також можуть впливати на можливість підтримувати контакт з сім'єю

10

Проблеми, у яких сім'ї засуджених та ув'язнених потребують найбільшої підтримки, можна об'єднати в три групи: фінансові, психологічні та юридичні

Найбільш критичні — фінансові. Найчастіше вони виникають на тлі затримання й подальшого ув'язнення / засудження людини, яка раніше приносила значну частку доходу в сімейний бюджет

Висновки

Потреби ветеранів/ок у місцях позбавлення волі зумовлені як загальними проблемами умов утримання, так і наслідками бойового досвіду

Умови утримання сьогодні не забезпечують рівного доступу до послуг: підтримка з різних сфер добробуту на місцях є переважно реактивною, базові матеріальні витрати часто перекладаються на самих ув'язнених / засуджених та їхні родини. Для ветеранів/ок із пораненнями, хронічними захворюваннями та іншими наслідками участі в бойових діях такі обмеження додатково негативно позначаються на досвіді перебування в установі

Підтримання зв'язку із зовнішнім світом — критично важливе, але залежить від ресурсів і режимних обмежень

Контакт із родиною, доступ до телефонного та Інтернет-зв'язку, можливість листуватися й звертатися по допомогу до громадських організацій різняться в установах та часто залежать від фінансової спроможності ув'язнених / засуджених та їхніх родин

Віддаленість установ, вартість зв'язку та додаткові режимні обмеження послаблюють соціальні зв'язки, що впливає на психологічну стійкість і перспективи повернення до цивільного життя після звільнення. Для ветеранів/ок це також ускладнює доступ до програм ветеранської підтримки поза межами установ

Сім'ї ув'язнених / засуджених ветеранів/ок — окрема група, що має бути видимою в системі, з високим рівнем вразливості

Найбільш критичними є фінансові потреби, пов'язані з втратою доходу сім'ї у зв'язку з ув'язненням / засудженням родича/ки та необхідністю покривати витрати на юридичну й побутову підтримку. Психологічні та юридичні потреби сімей також недостатньо покриті. Окрім того, обмежені ресурси сім'ї безпосередньо впливають на можливість підтримувати контакт з ув'язненими / засудженими родичами

Загалом дослідження засвідчує, що ветерани/ки з досвідом позбавлення волі перебувають на перетині кількох систем: безпосередньо політик щодо ветеранів/ок, кримінальної юстиції та соціального захисту, між якими відсутня належна координація. Їхні потреби під час ув'язнення / засудження не зумовлені лише наслідками бойового досвіду або загальними проблемами у функціонуванні пенітенціарної системи — вони формуються на їхньому стику.

Відтак ефективна відповідь на потреби ув'язнених / засуджених ветеранів/ок потребує системних змін: від впровадження механізмів ідентифікації та збору даних до розвитку комплексної підтримки ветеранів/ок і їхніх сімей на всіх етапах — від затримання до звільнення й подальшого повернення.

Читайте повний текст дослідження

Дослідження реалізується за підтримки CUF-UCC Ukraine Humanitarian Appeal, Ukrainian World Congress та Help Us Help. Цей документ є виключною відповідальністю авторів і може не відображати думку та позицію донорів і партнерів. За всі помилки та неточності, якщо вони є у фінальній версії, несуть відповідальність лише автори/ки.

Створено для некомерційного використання
та поширюється лише безоплатно.